

ként, emberként láttatva, hanem a színház igazi arca, lényege is megmutatkozik a fenti néhány sorban.

Nem nyomatékostott, de állandóan jelenlevő szempont Nádas Péter esszéiben, hogy tekintetét sohasem veszi le a magyar színházról. Idegen előadásokat nézve is fel-felötlik benne a hazai színházi állapotok képe, amit nem tart korszerűnek. A kaposvári *Ördögök*ről írva említi: „... mintha először vetné le azt a nyugót is, ami a magyar színházi kultúrát évtizedek óta oly sivárrá és korszerűtlenné teszi; megszabadul a naturalizmustól.” S ez a könyv egyetlen helye, ahol Nádas egyértelműen ki mondja: „... évek óta először itt éreztem igazi színházban magam.”

Nádas Péter írásai a színházról, ennek lényegéről szólnak, de a szerzőről az utóbbi évek talán legjelentősebb és legkorszerűbb magyar drámáinak írójáról is vallanak.

GEROLD László

HUSZONNYOLC MAI MAGYAR ELBESZÉLÉS

Körkép 84. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1984

Azzal a nyilvánvaló szándékkal szerkesztette a huszonnyolc író huszonnyolc elbeszélését tartalmazó vastkos kötetet Kardos György, hogy betekintést nyújtson napjaink magyar elbeszélés-irodalmába, s hogy a műfaj legfrissebb alkotásaival körvonalazza a magyar elbeszélésírás állapotát. Hozzáértését mutatja, hogy a *Körkép* 84-be felvett elbeszélések legtöbbjei formai-tartalmi szempontból érdekes, „irodalmi csemege”. Ennek ellenére jogos a kérdés: vajon a kiválasztott szövegek képviselhetik-e teljes egészében a mai magyar elbeszélési irodalmat? Esetleges fenntartásaink ellenére felesleges vitatkozni a szerkesztővel — egy antológia sohasem készülhet a teljesség igényével — mivel a kötet egy sor olyan elbeszélést tartalmaz, melyek méltóak a mai jelzőre. Sokkal lényegesebb kérdés: milyen tapasztalatokkal szolgál az antológia az elbeszélés-írás — s valameleyest a prózairodalom — értékszintjéről, állapotáról és távlatairól?

Egy mai antológiától talán joggal várjuk el, hogy a szerkesztő a kísérletező, az újszerű megoldásokat kereső és nyújtó szövegeket részesítse előnyben a hagyományos elbeszéléssel szemben. Alkalmassint ezzel magyarázható, hogy sok a kötetben a kísérleti szándékúnak minősíthető egyes szám első személyű beszámoló, az önéletrajzszerű történet, a fiktív naplókából, levelekből, emlékiratokból kiragadott részlet. Első személyű közlésként olvassuk Kolozsvári G. E.: *Egy darab az életünkből*, Kolozsvári P. László: *Piruettképzés*, Nádas Péter: *Table d'hôte*, Pályi András: *Másutt*, Tandori Dezső: *Hány éves a kor szelleme* c. szövegét, melyekben az énfarmájú elbeszélés hitelesíti a belső történéseket. Ugyanakkor a narrátor pozíciója nem rögzített, nem állandó, olykor külső szempontú. Ács

Margit *Vendégek a kertben* c. elbeszélése lehet arra a típusra a példa, melyben az asszociációk, az észrevételek nem az elbeszélő megnyilvánulásai. Sajátos elbeszélő szituáció figyelhető meg Boldizsár Iván: *Éjszaka, autóban*, Sándor Iván: *Közben*, Sőtér István: *Rózsaszín és kék*, valamint Thury Zsuzsa: *Félek* c. művében, melyekben az elbeszélő két sík metszéspontján áll, saját adott helyzetének és emlékeinek, asszociációinak találkozáspontjában. Az egységes szűzsét és a nyomon következő cselekményszálat számolja fel Esterházy Péter *A fogadós naplójában*. Másutt a vissza-visszatérő kijelentések, képsorok motívumokká, motívumkörökké rendeződnek, melyekben a fokozatosan kibomló narratív szöveg ír körül más-más oldalról láttatva, a jelentésköröket szűkítve vagy tágítva (Csaplár Vilmos: *Az atya katona képében megjelenik*). Találunk a kötetben olyan műveket, melyek beszédformája egyes szám első személyű, de a narrátor nem részese az elbeszélésnek, mégha ezen belül kerül is, mégha aktívan részt is vesz az eseményekben, csak passzív, megfigyelő vagy közvetítő magatartás jellemzi (Császár István: *Gyilokjáró*, Szász Imre: *Sümege, régi kikötőnk*). Az elbeszéléseket a látszólagos formai egyarcúság ellenére belső változatosság jellemzi.

Az elbeszélések témái a hétköznapi vagy a hétköznapi csodái. Sajátos mozzanat, hogy az írók közül többen megkerülhetetlennek érzik az 50-es éveket, a személyi kultusz időszakát, melyről szólva nem csak a kispolgárt tűzik tollhegyre, hanem mindazt, ami a korszakot a magyar társadalomban meghatározta, jellemezte. Néhányan a régmúltból merítik tárgyukat (inkvizíció). A századforduló, az első és második világháború emberének életét dokumentum jellegű írások idézik (Pályi: *Másutt*, Sükösd Mihály: *Kemény Zsigmond levelet ír a császár és királynak*).

Külön sajtátságként említhető, hogy a kötetben olyan elbeszélések kaptak helyet, melyek szerzői kerülnek a hagyományos formanyelvi megoldásokat, szívesen élnek a kihagyásos módszer azon megnyilvánulásával, amely az olvasó aktív hozzáállását kívánja. A hagyományos formával, megoldásokkal való szakítás a *Körkép 84* legegységesebb ismérve, s mint ilyen a magyar elbeszélési irodalom további alakulásának is ez lehet az irányadója.

POZSVAI Györgyi

AZONOSSÁGTUDAT ÉS CSELEKVÉS

Hankiss Ágnes: *Kötéltánc*. (A társadalmi azonosságtudat válsága) Magvető Kiadó, Budapest, 1984

Martinovics Ignác, Karády Katalin, Bethlen Gábor, Nyikita Mihalkov: a „jakobinus”, az énekesnő, a „reálpolitikus”, a filmrendező... Hankiss Ágnes *Kötéltánc* c. tanulmánykötetében egymás mellé kerül e négy ismert,